

Inwestycja z art. 25 ust. 1 Konwencji waszyngtońskiej w świetle koncepcji paradygmatu naukowego

Wstęp

Koncepcja paradygmatu naukowego jest jedną z najważniejszych składowych teorii rozwoju nauki stworzonej przez *T. Kuhna*. Jej ramy przedstawił w wydanym w 1962 r. dziele *Struktura rewolucji naukowych*¹. Paradygmat w ujęciu *T. Kuhna* stanowi pewien akceptowany wzorzec praktyki naukowej, model, z którego wyłania się zwarta tradycja badań naukowych². Uczni, przyjmujący za podstawę swoich badań określony paradygmat, stają się wierni związanej z nim tradycji badawczej, którą *T. Kuhn* nazywa nauką normalną³. Według *T. Kuhna* rozumienie naukowości zmienia się wraz z upływem czasu. Rozwój nauki przebiega w sposób nieewolucyjny, nie polega na stopniowym kumulowaniu wiedzy poprzedników⁴. Kolejne etapy tego rozwoju przedzielają rewolucje naukowe poprzedzone dosyć długimi okresami rozwoju nauki normalnej. Badania prowadzone w ramach nauki normalnej nie wychodzą poza przyjmowany przez badaczy paradygmat naukowy. Wraz z rewolucyjnymi zmianami w ramach danej dziedziny nauki zmienia się również przyjmowany przez badaczy paradygmat.

Pojęcie paradygmatu funkcjonowało pierwotnie w obrębie językoznawstwa i oznaczało zespół form deklinacyjnych lub koniugacyjnych właściwych danemu typowi wyrazów⁵. Do filozofii nauki wprowadził je w XVIII w. *G.Ch. Lichtenberg*, określając paradygmat jako fundamentalny wzorzec wyjaśniania w naukach fizykalnych⁶. Dopiero jednak *T. Kuhn* spopularyzował pojęcie paradygmatu w takim znaczeniu, jakie nadaje się mu na gruncie filozofii

¹ Zob. polskie wydanie: *T. Kuhn*, *Struktura rewolucji naukowych*, Warszawa 2001; tekst dostępny na: <http://sady.up.krakow.pl/filnauk.kuhn.struktura.htm>.

² *T. Kuhn*, *op. cit.*, rozdz. II, pkt 2.

³ *E. Topolska*, *Pojęcie paradygmatu w ujęciu Thomasa Kuhna*, tekst dostępny na: <http://philosophicalthink-tank.blogspot.com/2012/01/pojecie-paradygmatu-w-ujeciu-thomasa.html>.

⁴ *T. Kuhn*, *op. cit.*, rozdz. I, pkt 4.

⁵ *T. Jodkowski*, *Wspólnoty uczonych, paradygmaty, rewolucje naukowe. Realizm. Racjonalność. Relatywizm*, t. 22, Lublin 1990, s. 138.

⁶ *Ibidem*.

nauki⁷. Warto jednak zauważyć, że *T. Kuhn* nigdzie do końca nie zdefiniował tego pojęcia, co więcej – używał go w wielu znaczeniach⁸. Stąd biorą się różnice w rozumieniu pojęcia paradygmatu wśród badaczy koncepcji *T. Kuhna*. Sam *T. Kuhn* starał się w późniejszych pracach wyjaśnić znaczenie stosowanych przez siebie pojęć⁹ – w tym pojęcia paradygmatu, nie przyniosło to jednak oczekiwanych przez niego rezultatów. Wydaje się, że według *T. Kuhna* pojęcie paradygmatu powinno pozostać przynajmniej w części niezwerbalizowane. Odpowiada to jego wizji wiedzy, której również w całości zwerbalizować się nie da¹⁰.

Mając powyższe na uwadze wypada ograniczyć się do podanego przez *T. Kuhna* określenia paradygmatów, jako powszechnie uznawanych osiągnięć naukowych, które w pewnym czasie dostarczają wspólnocie badaczy modelowych problemów i rozwiązań¹¹. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na użyty przez *T. Kuhna* zwrot „w pewnym czasie”. Otóż cechą charakterystyczną koncepcji paradygmatu naukowego jest uhistorycznienie, czy też „zafiksowanie” czasowe¹² określonego paradygmatu, jego niezmiennosc w określonym horyzoncie czasowym. Dopóki paradygmat pozostaje twórczy poznawczo, tzn. dostarcza uczonym wciąż nowych modelowych problemów i rozwiązań, dopóty jego zasadniczy trzon pozostaje niezmienny. Zmiana paradygmatu następuje w zasadzie dopiero wraz z rewolucją naukową, która prowadzi do przewartościowania poglądów badaczy, ich sposobu patrzenia na daną dziedzinę nauki oraz do zmiany katalogu uznawanych metod badawczych. Tym samym niemożliwe jest, poza przypadkami rewolucji naukowej, aby w nauce współistniały jednocześnie, co najmniej dwa, konkurujące ze sobą paradygmaty.

Takie ujęcie koncepcji paradygmatu naukowego dosyć dobrze opisuje rozwój nauk ścisłych, w szczególności fizyki, gdzie kolejne rewolucje naukowe stanowią kamienie milowe w rozwoju danej dziedziny nauki całkowicie zmieniając jej podstawy teoretyczne oraz katalog dopuszczalnych metod badawczych, które mają być odtąd zgodne z nowo przyjętym paradygmatem¹³. Stosowanie tej koncepcji w ramach nauk humanistycznych wymaga

⁷ W badaniach nad myślą *T. Kuhna* wskazuje się na niezwykłą popularność, jaką cieszy się do dziś Struktura rewolucji naukowych. Zob. *W. Sady*, *T. Kuhn o nauce normalnej i rewolucjach naukowych*, [w:] *Spór o racjonalność naukową. Od Poincarého do Laudana*. Monografie Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2000: „Żadna książka w dziejach filozofii nauki nie zdobyła dotąd takiego rozgłosu (...)”; tekst dostępny na: <http://sady.up.krakow.pl/sady.racjinauk4kuhn.htm>.

⁸ Jedną z badaczek – *M. Masterman* odkryła, że w *Strukturze rewolucji naukowych* występują aż 22 znaczenia pojęcia paradygmat. Zob. *E. Topolska*, *Drugie myśli o paradygmacie. Ewolucja poglądów Thomasa S. Kuhna?*; tekst dostępny na: <http://philosophicalthinktank.blogspot.com/2012/02/drugie-mysli-o-paradygmacie-ewolucja.html>. Zob. również *T. Jodkowski*, *op. cit.*, s. 138–143. Często wskazuje się na dwa rozumienia pojęcia paradygmatu: szersze odnoszące się do całej wizji świata, jaką mają uczeni, a także węższe – określające zespół metod dopuszczalnych w rozwoju nauki i podstawowych pojęć języka nauki.

⁹ Do drugiego wydania *Struktury rewolucji naukowych* dołączył kilkudziesięciostronicowe postscriptum, w którym ustosunkował się do wypowiedzi krytyków i przedstawił modyfikacje wielu swoich tez. Zob. *T. Jodkowski*, *op. cit.*, s. 136.

¹⁰ *Ibidem*, s. 141–142.

¹¹ *T. Kuhn*, *op. cit.*, Przedmowa, pkt 6.

¹² *R. Sarkowicz*, *Uwagi o współczesnej interpretacji prawniczej*, [w:] *S. Wronkowska* (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Kraków 2005, s. 18–19.

¹³ *T. Kuhn*, *op. cit.*, rozdz. II, pkt 5: „Te przeobrażenia paradygmatów optyki fizycznej są rewolucjami naukowymi, a kolejne rewolucyjne przejścia od jednego do drugiego paradygmatu wyznaczają normalny schemat rozwoju dojrzałej nauki”.

Więcej informacji na stronie wydawcy

<http://www.ksiegarnia.beck.pl/czasopisma-adr-arbitraz-i-mediacja-kwartalnik>